

(Paris 1910) հրատարակութեան ընկերացուցած էր ինքնակաղ լուսանկար մը պնակի, որ հայկական ծագում ունի, ինչպէս կանխեցի ըսել այլուր (ՀԱՆՐԻՒՄ 1911, էջ 314): Այդ պնակն (կապտագոյն, 23 սմ. մեծութեամբ). հետաքրքրական է մանաւանդ այնու, որ գտնուած է ի կովկաս, եւ կը կրէ հայկական Գեներալութիւն մը:

Պատկերը կու տամ այս տեղ.

Պնակին վրայ ներկայացուած է ծաղկալից գաշտ մը. աջ կողմը կը տեսնուի եղնիկ մը, որ յետս կը նայի, եւ ձախ կողմը ստիակ մը, թառած, որչափ կ'երեւայ, վարդենոյ վրայ: Բուսականութիւնը խիտ է մանաւանդ ստիակի շուրջը:

Եղնիկէն քիչ վեր աւելի կը զարնէ մենագրութիւն մը (monogramme), զոր կը լուծեմ՝ ՅԱՎԱՐ, ԲԵՂ(Բ):

Առ այս ակնբերեւ են Յ եւ Ո ստուերը. Յ տառը կը կիսէ մէջէն վար գիծ մը որ դէպի աջ կը շնդի եւ կ'երթայ հանգոյց կապելով կրկին՝ կը բարձրանայ նախ դէպի աջ շնդ եւ ապա ուղղաձիգ՝ կազմելով՝ «Ա»: Այբբի ձախակողման թեւը յինքեան կու տայ միեւնոյն ժամանակ շաղգիւր՝ «Ա» մը եւ աջ թեւը՝ «Բ», որով կը ստանանք ՅԱՎԱՐ:

Այբբի աղակողման թեւին վրայ կայ տարիչ փակագրութիւն մ'ալ, զոր կարելի է լուծել՝ առանց զգուարութեան ԲԵՂ(Բ): Թէ այս տեղ թուական մը ներկայացուած է, կը վկայէ յայտնապէս վերը գրուած պատիւը: Միայն կա-

րելի է ինչդիր ընել թէ այս թուականին կից կարգալու է նաեւ՝ «Բ» մը, որ ուրոյն պաշտօն մ'ունէր արդեն:

Եթէ շնորհուի այս լուծման հաւանութիւն, այն աստի տակմայ պիտի տեսնենք մենագրութեան մէջ յայտնի արուեստագէտ Յակոբ Նաղաշի անունը, որուն գործունէութեան ասպարէզն էր կովկասը — 1740ի շրջանին:

Բայց պնակին նկարագրութիւնը փոքր ինչ զգուարութիւն կը յարուցանէ հոս, ուր չի տեսնուիր ճարտար ձեռք մը, ինչպէս կը յուսացուէր Յակոբէն: Սակայն այս պարագան կարելի ըլլայ թերեւս մեղմել այնու որ անտնօթ է մեզի անոր արուեստին կատարելութիւնը եւ ճաշակը, հետեւաբար մերժելու բաւական հիմ կը պակսի:

Հ. Ն. Ազիւնեան

Ե Գ Ո Ւ Ն Ո Ւ Ր Ա Ն Ն Ա Վ Ա Ն

Ս Ա Ն Ա Ն Գ Ո Ւ Ն Ո Ւ Ր Ա Ն Ն Ա Վ Ա Ն

(Հարսնային-ձիւն)

Ե.

ՀԱՂ = ցոլ: «Հաղ կ'իջնէ»,

ՀԱՂԱԲԱԹ ԱՆԵԱ = մեծաբէլ,

ՀԱՂՓՈՒԼ = տեսակ մի ձուկ է զոր եփրատեն կ'որսան: Սառգաւանութիւնն է Հաղ (շողուն) փուլ(երով):

ՀԱՄՓՈՒՐ = հացեփի գործիք մը, երկաթէ ձող մը, որոյ ծայրը թաթի մեծութեամբ տափակ մաս մը կայ. նմանութիւն բազկի եւ թաթի: Այս գործիքին օգնութեամբ խմորը թնփրին կողմն կը զարնեն եւ յետոյ անկէ կը բերեն ու դուրս կը հանեն:

ՀԱՀԱՎԱ = ան որ քայլելու ատեն այս ու այն կողմ կը զթի՛ անզգուշութեամբ:

ՀԱՀԵԼ = ջրերու, ձորերու Հառաչելը:

ՀԱՌԱՍՓ = տարափ (անձրեւի):

ՀԱՐՄԱՂ = շարէ (նորէր կտուէ) շինուած մազ, որով յոյժ բարակ ալիւր կը մազեն:

ՀԱՌՈՒԼ = թել մը որուն ծայրը մետաղէ ծանրոց մը կայ կախուած, եւ զոր որմնակները կը գործածեն պատին ուղղահայեաց. ըլլալը ճշգրիտ:

ՀԷՆ = շէն, բարեկենդիկ, յաջող, ուրախ, «Հէնը շէն է, աւերը շէն է», «Հէն մաք»,

“չէն կեցիք”, (շնորհակալութիւն է)։ Զոյգ
կ’ըսուի “չէնք շնորհք”, “չէնքով շնորհքով”։
ՀԹԱՍԻ = ան որ բան բանեցու առան
բաները կը թափէ, կը ձգէ, կը կտորէ (չէրէ)։
ՀԻԱ = շին. աւեր շին. “Մէկ աւեր շին
է”։ “Հինն ի շինը կու նային”
ՀԻՆԵՏ = Գեղանի։

ՀԻԱ = խաղողի եւ թուրի հիւթը քա-
մուկէն վերջ մնացած աճուր մասերը։

ՀԼԸԲԻԼ (ուղղագրելի՝ ՀԼՈՐԻԼ) = ուրիշ,
դառնալ. “Երեսդ ետիդ շԼԸԲԻ” (անէճք)։

ՀԼԸԲՈՒԻԼ = (դառնալով) գետին
փռուիլ։

ՀԸԼԱՆ = երանի՝ թէ. արար. “ինչալ-
լահ”ին սեղմեալ։

ՀԱԻ = ծիտ, պարանոց, վիզ։ “Հուրի
նախնական մը ասորիանորէն սեղմուած” շուրի,
եւ վերջապէս “շուրի”ն, “Երկան-շուրի”,
“Հասար-շուրի”, “Բարակ-շուրի” — “ՀԱԻ քըշ
մազը բարակ է” = պատրաստ եմ պատիժս
կրելու։ Ապասելով “շուրի երկնցաւ”։ “ՀԱԻն
կախ է” = արտոււմ է։

ՀԻԻԿ ԱՆԵԼ = ցոյց անել ի պատասխան,
to give a tit for tat.

ՀԱՅԼ = Ռւշաթափ հիւանդին ձեռքերը
վերմակին վրայ պտըտցնելը, տատանելը։

ՀԱՆԱՀԻՈՐԵԼ = “շնորհաւոր ըլլալ” ըսել,
խնդակցիլ։

ՀԱՌԲԿԻԼ = շնորհակալութիւն յայտ-
նել. “շնորհ-կալել” էն սեղմուած։

ՀԱՌԵՑՆԵԼ = (աղջ) հաճոյքը կատա-
րելով հպարտացնել։

ՀՈԳՇԸԳԱԼ = փերեւեալ, զարդարուիլ,
ՀՈՐԹ ՄՈՐԹ = ծուռ ու մուռ (քալու-
ածք խոսուածք, մտածմունք)։

ՀՈՐԹԻՒՖ = շողոք (բերել)։

ՀՈՐԵԼ = փափկորէն ձեռքերը վրան
քսել, փայփայել։ Սիրաշահիլ։

ՀՈՇՈՐԹ կամ ՀՈՇՈՐԻ = քիչ մը խենթ,
ՀՈՒԼԻԵԼ = կարի արագընթաց տեսակ

մըն է, փոխանակ ասեղը զարնելու եւ քաշելու,
քանի մը անգամ կը զարնէ ու կը հանէ ասեղին
ծայրը միայն հանելով ոստայնէն դուրս, եւ երբ
ասեղը կը՝ քաշէ՝ քանի մը կար մէջէն կարուած
կ’ըլլայ։ Գոյ, ՀՈՒԼԻԼԱ՝ “Հուլալ անել”։

Գուռառականիս կարելու բառերէն մէկն է,
բայց չափազանց աղաւաղմամբ ստուգարանու-
թիւնը անշմարելի մնացած է ցարդ։ Սակայն
“շուրի”ն, բային սեղմուած ձեւն է անտարակոյս։
“Հուրիւ, եւ” “շուրիւ, ձեւերէն անցած ըլլալու

է։ Այս բային չէզոք ձեւը, որ է ՀՈՒԼԻԼԱԻ, կը
նշանակէ փաթթուիլ ու ելլել. “Ծառը շուր-
լուիլ”ն է ձեռքերով եւ ոտքերով ծառը բռնել
ու սողունի պէս հետզհետէ ծառն ի վեր ելլել։
Հուլելը ասեղին միջոցաւ եղած նմանօրինակ
յառաջխաղացութիւնն է։

ՀՈՒՇՏԻԿ = շիթած ու շուարած միշտ,
եւրէյ. որ չգիտէ թէ ինչ պիտի ընէ։ “Աշուշտ”
բառին արմատէն է։ Ուրեմն “շուշտ” ասորակոյս,
շիթածութիւն կը նշանակէ։

ՀՈՒՏԻԿ = խոց կամ վէրք տարափոփիկ
եւ վտանգաւոր, որ “շուտ” կը սպաննէ։ “Հու-
տիկ թափես” անէճք է։

ՀԻՋԱՌԲ = կերպասի, զգեստի երեսին
հակառակ կողմը։

ՀԻՋՈՒՖ = ծուռ, ած. իւրէս։

ՀՈՏԻ ՍՄԻՍ = կատուներու եւ այլ
անասնոց սեռական գործունէութեան ափսը
(գարնան)։

ՀՓԵԼ = շփել. “Փոր-շփող”ն է փորի
մասնը, մաշակող առողջ կին։ “Հփուլափլ”
ինքն իրեն իւզ եւ այլն քսել։

Հփուլ = արագ արագ, ինչպէս անձրեւի
տարափը, զոյց սորված բանը “շփուլ ըսել”։
“առաջիկա շփուլ խալի”։

ՀՓԸՌՏՈՒՖ = անձրեւի տարափ։

ՀՓԸՌՏԱԼ = տարափ անդալ (անձրեւ)։

ՀՓԸՌՏՆԵԼ = 1. Տեղալ անձրեւի, 2.

Ապասկել կրկին ու կրկին։

ՀՔԱՍԻՈՒՆ = Հուրբան առած պահուս,
երբ արեւը զենիթէն իջնէ եւ փողոցներուն մէկ
կողմը շուքն առնէ։

Ո.

ՈԼԸԻԼ = պտըտիլ. զոյգ կ’ըսուի՝ ՈԼԸԻԼ
ու ԲՈԼԸԻԼ

ՈՂԻԿ ՈՂԻԿ լռելիլ = ցաւին սաստկու-
թեանէն գալարիլ։

ՈՂԸԼԸ = ողնաշար։

ՈՂՁ. 1. առողջ. “ողջ Գլխիս Աւետարանին
տակ չեմ գնորդ”։ 2. կենդանի, ոչ-մեռած։

ՈՂՁԸՆԱԼ = կենդանեալ։ “Մէկայ ու
ողջցայ” = մեծ էր տագնապս։

ՈՂՁՆԵԼ = զգեստի նիւթը փորձական
ձեւի մը տակ զննել առանց կարելու, այսինքն
կտորին ամողութիւնը պահպանելով։

ՈՒՐ = անուր. ոնթ մի փատ, խոտ,
եւ այլ։

ՈՒ = նստոյթ։ “ոռ մի ոռուն կ’ելլէ,
Գռնէ մի փորուն” = շատ յոյր է։

ՈՌՔ = կաթնային յատակը, կերակուրը
"որքն է փակեր",

ՈՌՆԱԼԱՆ և զՈՓՏԱԼ = "ոռնան ու գոփ-
տան", = անէնք է:

ՈՍԿԻ = ոսկի, Բարդերն են՝

ՈՍԿԻ - ԿՏԻԿ = Ս. Հաղորդութիւն (ման-
կական բացատրութիւն):

ՈՍԿԻ - ՊԼՈՃ = կարմիր պատեանով
միջատ մը:

ՈՍԿԻ - ՓՈՐԿԻ = քիչ բայց համազամ
կերակուր սիրող անձ մը: Ասոր հակառակն է
"Գալ-փարթը" որ շատ կ'ուտէ, հոգ չէ թէ
ինչպիսի կերակուր:

ՈՎ = ով, "ՈՎ" յաճախ կը գործածուի
առանց "որ"ի "ով հարս ելլէ, գուն հարսնոր",

ՈՏ, ՈՏՔ, ոտուի, ոտուքներ. ոտուքներու
կամ ոտաց: "Ոտացս միւր թափեցաւ", չափա-
զանց քայլելի ու յոգնեցայ, "Ոտաց-աման", =
կոշիկ: "Ոտաց հոգ իմ" = ծառայ եմ, "Ոտացը
կու տայ" = կը կոխտէ, կը ցրուէ: "Ոտուին
գետինը կու Ծեծէ", = կը պնդէ, կը յամառի
պահանջին վրայ: "Ոտքը քաշ է ձգեր", = կը
անանայ դիմամբ, չ'ուզեր գալ (կամ երթալ):

"Ոտքը վեր առ", = արագ քայլէ: "Ոտքը առ-
նել" = մէկուն ոտքին կուտեն առլ ծունկը
կամ ձեռքը որպէս զի կարենայ ձիուն վրայ
ելլել: "Ոտքս առաւ", = այս եղանակը զիս
պարեմու կը դդդէ: "Ոտ զնել" = թուփին քով
ցից մը տնկել որպէս զի վրան փաթթուի: "Ոտք
նիւլ", մանուկին քալելու սկսիլը: "Ոտքս էսէջ
չերթար" = կը վարանիմ:

ՈՏՏԱՆԱՏԱՆ = Հորին յատակի երկու
տախտակներն են որոնց վրայ ոստայնանք կը
կոխէ աջ ու ձախ ոտքովերովք փոխ ի փոխ:
ՈՏԻՅ = առանց կրունկի առտին կոշիկ
կանանց:

ՈՏՆՈՒՐ = քալելու կարող. "աղաքը
մեծցած են, ոտնուոր են":

ՈՏՆՈՐԻԼ = երթալու պատրաստուիլ:
ՈՐ = որ, (անորոշ դերանուն) "Որ քար
վերցնես" տակէն կ'ելլէ: "Որը հոտուն որը
կարծառն", "որուն կու տայ բերդ ու տիվն",
որուն չի տար տրեխին շուան:

ՈՒՋՈՒՋԻԿ = այն որ շարունակ բան մը
կը խնդրէ:

ՈՒԹԻԿ ԲՈՒԹԻԿ (կու գայ, կ'երթայ,
կ'այցնէ) = ցանցառակի, երբեմն:

ՈՒԹՈՎ = ուժեղ, "ուժովն անուժը
կ'ուսէ",

ՈՒՆՔ = յոթ: "Ունքը վեր" = "ոչ",
ըսէ. ժխտէ: "Ունք Լ'ունք անել", = դէմք
շարժումներով (գաղտ) միտքը բացատրել:

ՈՒՇ = ուշ. "ուշ ուշ եկաւ, անուշ
եկաւ", յաճախ մի այցելել որպէս զի տխրածին
ըլլայ տեսութիւնք:

ՈՒՉ = ոչ: Կը գործածուի կրկնութեամբ
միայն, օ. օ. "Ուշ կ'ուտիմ ուշ կու մեծնամ",
"Ուշ տատենի ուշ անտենի", "Ուշ իր է, ուշ
տիրուն",

ՈՒՌ = խայտ, գիծ, պարան, այլեւայլ
գունով. ուր մի կարմիր, ուր մի ձերմակ
(զգեստեղէնի վրայ խօսելով): Կընայ հանքերու
եւ քարերու վրայ եւս ըսուիլ. ընտիր երանգ
մըն է "ուր", բառին շատաւոր կամ ձիւղ
նշանակութեանը: Կըտրի նաեւ "ուր ուր է":

ՈՒՌՆԱԼ = 1. ուրիշ 2. Սրամուռ-
թեամբ լեցուած ըլլալ:

ՈՒՌՆ Ի ԿՈՒՌՆ = առատ, հացալից,
ունեւոր:

ՈՒՍ = ուսում, վարժութիւն. "տես ու
ուս է", = տեսնելով կ'ուսանի մարդս:

ՈՒՏԱՆ = ուտող, շատակեր:

ՈՒՏԵԼ = ուտել, Իրար կ'ուտեն = կու
ունին: "Իրարու մի կ'ուտեն", = զերար վար կը
զարնեն, կը բաժնատեն: "Միմեծ իրիկուն միս
կ'ուտէ", = իմ վրաս չարունակ գէշ կը խօսի:

ՈՒՏԻՔ = ոչ պահէ: "Ուտիք է,
պար չէ",

ՈՒՐ = ուր. "շատ ուր կ'երթաս — քի-
չին վրայ",

ՈՒՐ = որ, "գուն ուր" = գուն որ.
"Թը Լուր", = թէ որ: "Ուր Լուր", = ուր որ:

2.

ՉԱՐ = չար: "Աստուած Չար այլնք պա-
հէ", "Չար տալ", դեւերուն կամ դիւաշունչ
մարդոց կողմէ չար ազդեցութեան ենթարկել
ըրբ. "չար ին տաւեր",

ՉԱՐԻՍՏՈՒՆ = չարիք խափանող, ար-
գելող (ուխ, սուրբ), զօրութիւն կամ միջոց:
ՉԱՆՉԱՆ = երկարաբան:

ՉԱՆՉՈՒԼ = վերաւորաւոր. մնացած
ու կախաւոր, անզօր (անգամ, թեւ կամ ձիւ):
"Թեւը չանչուլ է եղբոր",

ՉԱՓ = 1. չափ. 2. (ցորենի) "չափ մի,
(որոշ կշիռով): "Շինք չափ ցորեն" եւ այլն:
3. Չափահաս. "չափ մի կնիկ ես",

ՉԵՉ = սպիւ, խորտաբորդութիւն: ՉԵՉ-
քարը տեսակ մը խորզուբորտ քար է: ՉԵՉտ

կամ չըստ երեսը ծաղկէն սպիտակած երես է:
2ԷՃԻԿ = խեղճ եւ թեմեւամիտ, արհա-
մարհելի կին:

2ԻԲ 1ԸՆԻԼ = չբանալ. մեռել, "2Իբ
լընիս ու մուրը գրուիս, անէծք է:

2ԼՍԾ = մանածի խուրձ մը որ 80 թելէ
կը թաղկանայ: "2լս մի մանած, Այս բառին
նման են քուլայ եւ փուլայ, զորս տես:

2ԼՊՈՒՐ = տեսակ մը թանձր ապուր է,
որոյ տարրերն են ձաւար, լոլիկ, հաւկիթ եւ
թառայ:

2ՄԶԸՄԱԼ = կամաց ուտել (չհաւնելով
կերակուրին կամ ախորժակ չունենալով):

2ԵԱՐԱՍԻ = այս անձին երեսը տեսնել իսկ
չեմ որդեր. այս բառը տասարկ հակակրթիւնը
կը շարժէ իմ մէջ: (Անտուգաբանեալ բառ
մը):

2Ն2ԱԻԱՏ = փցուռ, սնուի:

2Օ՝ 2Օ՝ = ձի, լորի, հեծնելու անասուն
(մանկական բառ):

2ՈՐ = 1. չոր. ցամաք: "2որ ցամաք հացը
կ'ուտաւի: 2. կեծի, ժլատ: "Շատ չոր է կեսուրը":
ձեռքէն բան չ'անուիր:

2ՈՒԼ (անել) = խաղի մէջ յաղթութեան
խրաքանջուր անգամը:

2ՊԻՏՈՒ = անպէտ. չպիտոյ:

2ՅԵԱ = parvenu, "չտեսը տես է ելեր,
չոր տեսեր շը արմեցեր":

2ԲԵԼ = ուռեցիին անցնիլը տուան շա-
րաւելու: "կտաւատէ լափա դիր վրան, կու չքէ":

Պ.

ՊԱԳ, ՊԱԳԻԿ = համբոյր:

ՊԱԼԱՐՏ = չթուաման, չորցած (պտուղ
եւ այլն): "պարարտ, բառին ենթաձեւն է եւ
ընտիր հայերեն:

ՊԱՀ = տես պոհ:

ՊԱՀԻՊ = 'պատուահի:

ՊԱՃԻԿ անել = պտուկիլ (մանկ. բար-
բառ):

ՊԱՅՐԱՍԵԼ = պատրուսել:

ՊԱՅԻԿ = համբոյր (մանկական բառ): Պ.
անել. Պ. մի տուր:

ՊԱՊԸՆԻՊԻ = պապանձիլ: "պապըն-
ծիս, անէծք է:

ՊԱՌԿՈՒԿ = պառկած դերքի մէջ: 'ոյն
ձեւով կան հասուկ, կայտուկ:

ՊԱՅ = որս: "պատին հետ պսակուեր
է, անդէն չ'ընկեր, միշտ իրիկուն կը նստի:
Առնելիքս "պատ էղաւ, ալ չպիտի գանձուի:

Պատասկ, պատտըկեր, պատերու տակ, շատ
մարդ չտեսնուած տեղ. "պատտըկերը ժող կու
գայ, "Պատտըկեն է մնացեր, իրեն կարեւ-
որութիւն տուող, հոգ տանող չկայ:

ՊԱՏԵՆԲ = պատանք:

ՊԱՐԶ = պարզ (երկինք). "պարզ ու
պղնծ է,:

ՊԱՐԴՈՒՆԲ = պարծանք, փառք:

ՊԱՐԿԵՆԲ = պատկեր:

ՊԱՐԿՈՒԿ = ծիրան:

ՊԱՐՏԸԿԵԼ = զապէլ: Պարտըկիլ =
կռուավարուիլ, խօսք մտիկ ընել:

ՊԱՐՏԲ = պարտք: "Աստուած մեղք ու
պարտք հողը չի դնէ, մաղձանք է:

ՊԱՔ = պահք: Պաք պահել. պաքը
ուտել, Պաքկեր ստաղնայ: "Պաք է ասոր, ուտիք
է վաղը, "Պահպնեմ իմանք, "Արեւ պաքը
կու գայ,:

ՊԶՊԶՈՒՆ = լեցուն, միշտ եղբորը
թաթաւուն:

ՊԷՏ անել = խնամք տանիլ, կեր տալ,
գարմանել: "Պէտէ իշնիլ, = անխնամ մնալ:

ՊԸՏՏԵԼ = տես պկտել:

ՊԺԸՐՏԱԼ = եռալու ձայնը մեղմով
ելել:

ՊԻՆԱԼ = պիտնալ: "Աս ալ պահէ,
կու պիտնայ,:

ՊԻՆ2 = քիթ. քիթին վարի հաստ ծայրը:
"Փինթ ու պինթ անել" = չհաւնիլ, չսիրտիլ:

ՊԻՆՏ = կարծր: Պինտ-երես = ամուր-
երես, անամօթ: Պինտ (ձի): շատ. "պինտ վատեր
էր, պինտ ճղճեր է,:

ՊՏՈՒ = պիտոյ, պիտանի: "Պիտու
չպիտու կու խորթէ,:

ՊԼԻԿ = երախայ (մանկական բարբառ):
"Պտըլիկ, էն սեղմուած ձեւ մը:

ՊԼԻԼ = փաթթել. "պլորել" էն սեղ-
մուած ձեւ:

ՊԼՈՒԲ = դերձանի, թէռի, մանածի
փաթիլթ. "պլորոք" էն սեղմուած ձեւ մը:

ՊԼՈՃ = միջատ, անասնիկ յամաշարժ.
"պլորոճ" ձեւէ մը սեղմուած է: պլսուի
"գործան-պլոճ" (մամուկ, սարդ), "սակի-պլոճ".
"լուսիկ պլոճ", եւ այլն:

ՊԼՈՃՈՏԵԼ = 1. որդնորու, ինչպէս
խնծորը, որ փղոճուած կ'ըլլայ: 2. Երկրայիլ,
երկմտիլ, տարակուսիլ, "պլոճոտեցայ,:

ՊԼՂԱԼԻԿ = աչքի բեր: Անշուշտ հին
ու հարազատ հայերենը բիբ բառին: Ասպիւրը,

ճրագը, բոլորակ լղոսերը կը պլպլան, նոյնպէս բիրը, եւ ուստի է՝ պլպլեկն:

ՊԼՏԵԼ = կորեւել, ոլորելով փրցնել:
ՊԼՏԵԼԻՍԵԼ = գործաւ:

ՊԿՏԵԼ = (պըտեւել կը հնչեն) պուկ (պոկ) արմատէն, որ փոքր արմատին մէկ փոփոխան է: "ՊԿՏԵԼ, կը նշանակէ ճիւղ ոլորցնելով սպաննել: Գաղտնի կատարուած սպանութեան համար կ'ըսուի. "օր մի ինք ալ տի պկտին":

ՊՃԵՂ = ընկուզե եւ այլն միջուկին բաղձնները պճեղ են, ասկէ է՝ "պճեղակ":

ՊՃԵԼԻԿ = պտերտիկ, պղտերտիկ (մանկական բառ):

ՊՃԵԼՏԵԼ = խլըտիլ:

ՊՈԼԼՈՋ = Կնգըսձեւ գլխանոց. "Պոլլորոզ" ձեւէ մը ամփոփուած է, բոլորաձեւ կը նշանակէ: Այս ու լիբրորգոր մասնիկը արդէն կայ նաեւ գոռոզ, կոկոռ, անկոռ, գոռոզ անպանններուն մէջ, Ուքեմ "պոլլոր" ընկ ու հարազատ հայերէն է:

ՊՈՒՄԱՆ = պոյծառ:

ՊՈՀ = պահ: "Պոհ մի նստէ: "Պոհիկ մին ալ կ'ըսէ:

ՊՈԼԵԼ = պողեւ, "ձիւնը երգիքէն պողեւ":

ՊՈԶ = ագի, ձետ:

ՊՈԶԻԿ = որնաշարին վարի ծայրը կազմող ոսկորը, Փո. coecyx: "Պոշիկը քաշէ որ գիշերը տակը չի շուէ:"

ՊՈՒԹԿԱԼ = քայքայել:

ՊՈՐԱՆԻ = պաղ կերակուր մ'է որ կը բաղկանայ մանր կտրուած գոգմէ, մածունէ եւ անուխէ:

ՊՈՒՆ = պու է, պու կ'անէ, կ'այրէ (մանկ. բառ):

ՊՈՒԿ = ճիւղ, վիզ, փող, շաւել, նմանութեամբ, ուրիշ շինուած պղտիկ փող մը զոր տղայը կը փչէ եւ կը սուլնի:

ՊՈՒՇ, ՊՇԻԿ = աղուոր (մանկ. բառ):

ՊՈՒՊՈՒԿ = նոր ճարս (մանկ. բառ):

ՊՈՒՏ, ՊՏԻԿ = կաթիլ:

ՊՈԿՈՒՆԳ, ՊՈԿԵՆԵՐ = շրթներ:

ՊՈՏՈՇ = շրթներ: Պոտը կախել = բարկանալ, տխրիլ:

ՊՏԳԻԼ = մէլանին թղթի վրայ տարածուիլ, արատ կազմել:

ՊՏԻՈՒՆՑ Կամ ՊՏԳՈՒՆՑ = բուծին եւ ցուցամասին միջոցով առնուած փոշոյ քանակը, Պոտոնց մի ալ, շաքար, եւ այլն:

ՊՏՈՑ = պտոյտը (գետոյ): "Պտոտ է" = խորրախ որ է, կը կլլէ տուածդ: Յորենը մաղելու մասնաւոր կերպ մը կայ որով աղտերը մէջոնց, կենդրոնը կը ժողովին, որ է նոյնպէս "պտոտ":

ՊՏՈՒԿ = 1. պոյտն, հողէ կաթնայ, 2. ստիւքին պտուկը (marmelon):

ՊՏՊՏԵԼ = կաթել, կաթկըծիլ, "Օրգեւը կու պտպտայ":

Ձ.

ՁԱՀ = ճախրակ:

ՁԱՆԱԼ = ջանալ. "Ջանալով մուրաւ չառնուիր":

ՁԱՋԱՑ. ԱԿՈՒՍՑ = աղացող ակուս:

ՁԱՐՁՈՒՆ = ճախրակի շուան:

ՁԵՂ = 1. ջեղ: 2. ամուր, ոչ կակուղ, շատ ջեղ է, կամ ջղեկ է: Հացը որ ու չոր է եւ ոչ թաց, եւ լաւ չի կտրիր, ջղեկ է:

ՁԵԼ, ՁԵՐ = սրունք: Սեւ-ջեր. այն որոյ սրունքը աղտոտ են: "Սեւ-ջեր ճերմակ տանկեր":

ՁՂԱՌՈՑ = լայն տերեւով ջղուս խոտ մը:

ՁՆՃԵՆԻ = յոյժ նիշար (մանուկ). իբր ճնճուղ մը: Ինչպէս "մօղուկ", "մօխ", կ'ըսեն, այնպէս ալ "ճնճուկ", "ճնճիկ":

ՁՈՒՐ = 1. ջուր: 2. չափազանց նոսր, ջրոտ, զ. օ. մէլանը շատ "ջուր" է: "Ի՞նչ ջուր ինչ", = Ի՞նչ վիճակի մէջ են: "Ջուրը կուտին փախ է գրեր", = այս ապուրը չափազանց ջրվայ է: "Աս առուտուրը շատ ջուր կու վերցնէ", = տուարկելի կէտեր ունի: "Հազար առուէ հազար ջուր բերի" = շատ փաստեր ի մէջ բերի: "Ջրի բերել", = համոզել, ի համակերպութեան ածել: "Մեկուն տակը ջուր կապել" = անոր գործը գաղտնի աւել, գիրքը խախտել: "Գրերին մէկ առու չերթալ" = մէջերին անհամաձայնութիւն, վեճ կայ: "Խմած ջրերին զատ կ'երթայ" = շատ մտերիմ են եւ իրարմ գաղտնիք չեն պահեր: "Ջուրն ի վար տամ ջուրն ի վեր փնաւում" = անոր բնաւ պէտք չունի: "Սեւ-ջուր", = սուրճ (եփած): "Ճերմակ ջուր", = օղի: "Երեսի ջուր" խիպ եւ անթի:

ՁԵԼ = 1. ոռոգել: 2. հերքել ըսածը:

ՁՐԱԹ = լաթ մը որով սրբուցք կ'ընեն:

ՁՐԱՂԻԿ = varicella.

ՋԲԶԵԳԵԼ = ջուր սրկել (գետինները):
 ՋՐՈՏ = փայտե ձող մը որով ջաղաց-
 քին ջուրը կը գարձնեն անիւնէ ի բաց:

ՋՐՎԱՅ = չափազանց նսւր, ջրոտ (կե-
 րակուր):

ՋՐՎԱԹ = մէջ:

ՋՐԻՈՐ = ջուր կըղզք, բերդղք:

(Էօրոնալիքի):

Մ. Ս. ՖԱՐՔԻԼԵԾԱՆ

ՄԻՔՈՍԵԼ ԻՆՍԵՆ ԲԾԳԻ ԿՆՆԱՅԻՆԻՍԻՆ

ՀԱՄՈՐ

Յետագայ նամակը՝ գրուած Մ. Ինստեն 1819ին
 գործուիւած է մեր մատենադարանին Բժշկական Դ-ի Ս.
 Զարարեան, կարեւոր էլ մը կը բանայ Բժշկիկ Նինսա-
 գրութիւնը, որուն մասին շատ քիչ էր այսօր մեր ծա-
 նոթութիւնը: Թերթիս նոսնոսն աշխատակիցն, Դոկ.
 Թորգոման երկիցս ունեցած է առիթ զբաղելու այս
 ամսնաւորութեամբ (Դմմա). ՀԱՄՍ. 1898, էջ
 364-69, 1901, էջ 81-91, 138-147). Երբ յերևան նանած
 է նման վաներագիրներ, նտաւորեալովս քովանդա-
 կութեամբ: ԻՆՍՐ. ՀԱՄՍԻՆԻՆ.

Հոգնանմար զգոնացելով կ'գերակայ աշտինան
 իմաստականաց գերափայլելով, գերաբակի եւ սիրա-
 յելն յոգոր մարտարմուտ եւ նրազնին վարժա-
 պետի՝ ի սրտոնաց սրտ ողջոյն խանդաղատական
 կարօտանաց, եւ մամորը աշուն պանծանաց:

Արդարեւ անսահման է հրճանք եւ անպայման
 բերեալատաւ. իրախալի ինդութիւն. եթէ ուրում
 պարզեալ ծարաւել յանդիքին տեղով, յակնանկիտ
 յակնան անեալ ջուր ցուրտ, եւ զովաւար, բերեալ
 մատուցանի նմա յարունի, անդէ է տեսանել, եթէ
 զիմից Թափաղակեմ, իրժուշեալ, պարտաւորել լեւալ
 եւ Թափաղակ յաւժոյ՝ անդէն լազլազակի զորացեալ
 յսան կանգնել, եւ զուարճեալ բերկրի սիրտ նորտ
 յաւալին վհատութենէ եւ ի տխրեմ Թափութենէ:
 Ըստ այսմ՝ հանգուանաւիկ ճգրիտ տարազու եւ ան-
 ժին եղիցնի եղեւ անհաս. եւ անպատու՝ բերկրա-
 թիւն, իր այն զի վերնանելով զեմարձով մատանց
 գտնելով, եւ զհոգեւաւրճ զաւաճապարհեգ գրու-
 թիւն. որ հանգուանի մծաւորք աւետարաչ ինդու-
 թեան համարեալս օրո ողջունի, եւ անանդորակն
 հոգեւակոտ աստանեալ, բաղմախոյ խորհրդոցս մտայ՝
 շնորհեալ. մանկի փաղարչն, որով աներկեան, եւ
 համարեալ գերեմալ եւ փաղարի եւ յամեն ի պէտքս,
 փութեայ յանդիքի, եւ յանգորդաւտ նաւահան.
 գիտա:

Այլ Թէ գերապատուեալ հարազատելոյ գիւ-
 ցազն քաջափառութեանց մտամբք. իմումս հանգա-
 մանաց պատկերի վիճակի ի վերայ հասանել չէ ինչ

սիրելի աստանոր հարեանցի անցանել տարազելոյ, ոչ
 եթէ առ իմոյն ցոյց լափոյ, այլ ի քոյոյ սիրոյ հանգիսի
 հալալ. ապա գիտուն լիցի ինքնաստեմ եւ կաթողիկոս
 եղբայրութեանց զի յամին՝ որ գինի. այսինքն 1818
 յամենան գեթեմեթերի հարկադրեայ գիմել համալ-
 սարանքն եւրոպոյ՝ առ ի ծանուցանել զայսն եգիպ-
 տական քցելի մերջ. որ յամաց հետէ կրէ նա նոգ-
 կանս սրտի, եւ անմարտութիւն ստամբաց, եւ յայն-
 պիտում վիճակի հարկ ի վերայ հասանել նմա օգրեւո-
 րիլ զտածանաւոր եւ գերկայ ուղղեալութիւն երկա-
 մայ, առ ի հնազանդութիւն նուանելոյ գերեմին արա-
 բիայո, զապաւածն, գերեմինին, եւ զանապատն: Գա-
 ղաղակն իրողութիւնը տածանաբան զտատիկ պա-
 րենից չբաւարութիւն. եւ լեւալալ ջուր փաստեր
 զոր հարկն առ ի պէտս նմին իմաստացներ. ընդեցին
 եղա ի վտանգութիւն: Ապա՞ ջուրը նորա կրէ կարի իմ
 զգայուն, գիրգ, եւ գիւրազգիտ, մինչեւ փոքր ինչ
 ազգեցութիւն բնական եւ արդարական, կարենք քու-
 նա եւ արկանել լեւալալ արեւութիւնս: եւ գիւրա-
 ցաւս եւ ի գերեւն սահմանացն անսեղանաց. որք ի
 ստամբալ նորա օրո արեւելին ի գուր հնդեղապար,
 ուժգին եւ ահաւոր շունամբք իրեն զիցի ինչ
 դարբաց՝ որ փոքրապէս ճնշիցի, յորում եւ ձայն նորա
 կերկրելոյ:

Ընդամ՝ սահմանի իրաց զարբ արար գուրց այսր
 ի մայրաքաղաք եգիպտոս || եւ մէջ ընդ նմին || յաղթա-
 նական եւ փառք իւրաց եւ աշխարհակալութեանց,
 սակայն ըստ մարտիկ յաւա իմն ծնեցելու եւ ծիւ-
 րեալ. եւ զգայունաւք ստամբացն, եւ արեւութիւնք
 տաղապղին զնա անդադար: Արարաք բաղում խոր-
 հրդազնութիւնը բժշկաց եւ մատուցաք նմա ազգի
 ազգի գեղարայո:

Այսու ամով դարմանածութեամբ իսուն ինչ
 թեթեւացաւ յախտն, եւ ապա զորացաւ ջրիքն եւ
 մկանութիւն, դարձաւ քունն, արեւորեցաւ գոյնն,
 էւսա զախարձակ իւր, եւ զաւարճացաւ հոգի նորա:
 Երկուցեալ վեճմափառ իշխանիս, Թէ գուցէ ժամա-
 նեաւ վերտոյն հասցէ նմա տաղապղ անտին, եւ տա-
 կաւին անհշի իմ զարդի վիճակն գուլով, յայն սակս
 պատուեր եւ ինչ գիմել ի քործիս իմաստեց, եւ
 առանձինն առ լայնածաւալ հատութիւն, եւ երկաւ
 ժամանակեայ փարձաւութիւն պերճապայծաւ. Զուանք
 Իսկիւնս յորդրեալ բժշկապետ ի թիկնաւ օգնա.
 կանութեան արքայի գերմանացոյ՝ որ արժանի է
 ամենայն իմամայ:

Հանդիմանալ մեր կալան լեգիպտոսն, եւ
 նաւել ընդ ծոցն նեղոսի յաշխարհս ափրիկոյ, գտաք
 նաւ մի գերմանացոյ՝ որ զմ՝ եղեալ էր երթմալ ի
 Թրիւնէն. եւ մտաք ի նա ի 19 զեկտեմբերի: Ի 20
 նորին ամսոյ մեկեցաք ի նաւահանգստն աղջեանեւ
 քրիոյ, եւ գտաւ հոգմ՝ յաղողակ՝ ի 3 յաւելարի հա-
 տաք ի պեղգոմտիտ, անդ արկեալ խարիսի՝ զազա-
 րեցաք զայն օր. եւ յերկրորդունն աւուր կեւալ անտի
 ի 20 նորին ամսոյ ժամանեցաք ի քաղաք. անդ եւս
 արկեալ ուժգին եւ կայեալ օր ք. յետ այնորիկ կայք
 անտի եւ իւրիկ հոգմով պատեալ զեմն տալմանիկ
 յարեւելիք՝ ժամանեցաք հանգել Վարսիոյ: Ի հասա-
 նել մը յայն կողմն մէլիմալ անուանեալ կղզոյն կայաւ.
 զմեզ ահազին եւ տարափրի պէկտութիւն ինչ միւն
 չեւ հասանել մեզ ի յուսոյ փրկութեան, եւ ընչէր